

მთიანი ყარაბაღის კონფლიქტი - ისტორია და მომავალი გამომწვევები

მარი ბაკაკიშვილი, ანნა ცქიტიშვილი
თსუ ბაკალავრიატის სტუდენტები

რეზიუმე:

საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ პოსტსაბჭოთა სივრცეში ეთნიკურ ნიადაგზე წარმოქმნილი მრავალი კონფლიქტი დარჩა, თუმცა ერთ-ერთი ყველაზე კომპლექსური, ხანგრძლივი და სისხლისმღვრელია მთიანი ყარაბაღის კონფლიქტი. მის დასაწყისად მიიჩნევა 1987-1988 წლები, თუმცა ისტორიული, პოლიტიკური, ეთნიკური და სოციალური ფაქტორებიდან გამომდინარე, კონფლიქტი უფრო შორეული წარსულიდან მომდინარეობს. მთიანი ყარაბაღი მდებარეობს აზერბაიჯანის ტერიტორიაზე, მაგრამ მოსახლეობის უმრავლესობას ეთნიკური სომხები შეადგენენ. კონფლიქტში მონაწილე მთავარი მხარეები არიან ერთმანეთთან დაპირისპირებული სახელმწიფოები - სომხეთი და აზერბაიჯანი და არაღიარებული მთიანი ყარაბაღის რესპუბლიკა (იგივე რესპუბლიკა არცახი). მთიანი ყარაბაღის ომმა ორ ქვეყანას შორის ეროვნული სიძულვილი გააჩინა, იმსხვერპლა უამრავი ადამიანი და მილიონზე მეტი პირის იძულებით გადაადგილება გამოიწვია. კონფლიქტში ერთმანეთს უპირისპირდება ისეთი პრინციპები, როგორიცაა თვითგამორკვევა თუ სუვერენიტეტის შენარჩუნება, ტერიტორიული მთლიანობა, დაყოფა თუ თანაარსებობა. წლების განმავლობაში მიმდინარე მოლაპარაკებების და მშვიდობის დამყარების მცდელობების მიუხედავად, ეს კონფლიქტი დღემდე მოუგვარებელი რჩება.

საკვანძო სიტყვები: მთიანი ყარაბაღი, სომხეთი, აზერბაიჯანი, ეთნიკური კონფლიქტი, ეთნიკური უმცირესობა, სამშვიდობო მოლაპარაკებები, კავკასიის რეგიონი.

ძირითადი ტექსტი:

XI საუკუნემდე მთიანი ყარაბაღი განიხილებოდა სომხეთის ტერიტორიად. XII საუკუნიდან მოყოლებული, როდესაც ტერი-

ტორიაზე მაჰმადიანობა შემოდის, ტერიტორიის რომელიმე სახელმწიფოზე მიკუთვნება უფრო რთული და ბუნდოვანი ხდება. რეალობის დანახვას ართულებს ის ფაქტიც, რომ ორივე მხარე, აზერბაიჯანი და სომხეთი, ერთმანეთის საპირისპირო ინფორმაციას ავრცელებს მთიან ყარაბაღთან დაკავშირებით. როგორც ვიცით, XIX საუკუნეში ტერიტორიები რუსეთმა დაიპყრო და ჩამოაყალიბა გუბერნიები. ყარაბაღის რეგიონი ერევნის გუბერნიაში შედიოდა და მოსახლეობის უმრავლესობა ამ დროისთვის სომხური იყო. 1918-21 წლებში დამოუკიდებლობა მოიპოვა აზერბაიჯანმაც და სომხეთმაც და მთიანი ყარაბაღი სომხეთის დაქვემდებარებაში დარჩა. კონფლიქტის ისტორიაში მნიშვნელოვანი თარიღია 1921 წლის 16 მარტი, როდესაც ოსმალეთმა და რუსეთმა ხელშეკრულების დადებით ამიერკავკასია გაიყვეს, ხოლო ყარაბაღი აზერბაიჯანის შემადგენლობაში შევიდა. აზერბაიჯანში შესულმა ყარაბაღის მოსახლეობამ მოითხოვა დამოუკიდებლობა და სომხეთთან შეერთება, რასაც მოჰყვა რეგიონში სამთავრობო ჯარების შეყვანა და სამხედრო დაპირისპირება. საბჭოთა იმპერიის ფორმირების პირველ წლებში მთიანი ყარაბაღი ცენტრალურ ხელისუფლებას გამოეყო როგორც ადმინისტრაციული ერთეული, ხოლო 1922 წელს მას ავტონომიური ოლქის სტატუსი მიენიჭა და დედაქალაქი შუშადან ხანკენდში (შემდგომში სტეფანაკერტი) გადავიდა. სსრკ-ში ორივე სახელმწიფოს შესვლამ დროებით განმუხტა ვითარება, მაგრამ საბჭოთა კავშირის არსებობის ბოლო წლებში კონფლიქტმა ისევ იჩინა თავი. 1987-88 წლებში გაიზარდა ადგილობრივი სომეხი მოსახლეობის უკმაყოფილება მათი სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის მიმართ. ისინი აზერბაიჯანის საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკის მთავრობას სომხური უმცირესობის უფლებების, კულტურის და იდენტობის ჩაგვრას, რეგიონის ეკონომიკური ჩამორჩენილობისთვის ხელის შეწყობასა და სომხეთთან კულტურული კავშირისთვის ხელოვნური ბარიერების შექმნას აბრალებდნენ. დაიწყო მასობრივი გამოსვლები როგორც ყარაბაღში, ასევე სომხეთში. გამოსვლები გადაიზარდა სისხლიან დაპირისპირებაში 22 თებერვლიდან, როცა ქალაქ

ასკერანთან მოხდა შეტაკება მოსახლეობასა და მილიციას შორის. დაიღუპა ორი ადამიანი, ხოლო 50-ზე მეტი დაშავდა. 27-29 თებერვალს ქ. სუმგაითში აზერბაიჯანელების მიერ ორგანიზებული ანტისომხური მიტინგი გადაიზარდა სომეხი მოსახლეობის რბევასა და ხოცვაში („სუმგაითის პოგრომი“). 32 ადამიანი დაიღუპა, ასეულობით დაშავდა. 28 თებერვალს, კიროვობადში აზერბაიჯანელებმა ისევ დაარბიეს სომხური რაიონები. ამა-სობაში სსრკ-ს უმაღლესი ხელმძღვანელობა ნეიტრალიტეტს ინარჩუნებდა და არ ერეოდა კონფლიქტში. ცენტრალური კომიტეტის გადანყვეტილებით, (1988 წლის 24 მარტის დადგენილება), არ განიხილებოდა ტეროტორიული გადანაწილება სომხეთის და აზერბაიჯანის სსრ-ებს შორის, ხოლო მთიანი ყარაბაღის ავტონომიურ ოლქს ეკონომიკურ-სოციალური საკითხების გასაუმჯობესებლად 400 მილიონი რუბლის ოდენობით დახმარება გადაეცემოდა. ამ გადანყვეტილებამ ვითარება არ გამოასწორა, პირიქით, დაიწყო ეთნიკური ნიშნით დევნა, რის გამოც ათობით ათას ადამიანს იძულებით გადაადგილება მოუწია, წლის ბოლოს კი რიცხვმა 200 ათასს გადააჭარბა. სიტუაცია გაუარესდა 1990 წლის იანვარში, როცა სომხეთ-აზერბაიჯანის საზღვარზე მხარეებმა საარტილერიო ცეცხლი გახსნეს. 13-18 იანვარს ბაქოში დაარბიეს სომეხი მოსახლეობა, მსხვერპლი იყო 90 ადამიანი (არაოფიციალური მონაცემებით კი 300-მდე). 20 იანვარს კი აზერბაიჯანელების მიერ მოწყობილი ანტისამთავრობო მიტინგი დაარბია საბჭოთა ჯარებმა, დაღუპულთა რიცხვი 150-მდე იყო, ხოლო დაჭრილთა - 800-ზე მეტი. ამ მოვლენებმა კიდევ უფრო გაამწვავეს სიტუაცია ყარაბაღის კონფლიქტის ირგვლივ. აზერბაიჯანელებმა დაიწყეს ყარაბაღის ბლოკადა, გაუწყვიტეს სახმელეთო და საჰაერო კავშირი სომხეთთან. ამაზე კი სომხებმა დივერსიების მოწყობით უპასუხეს, ხოლო 19 აგვისტოს ნამდვილი საბრძოლო მოქმედებები დაიწყეს, დაიკავეს რა აზერბაიჯანული დასახლებები ზედა ასკიპარი და ბაგანის აირუმი. საბჭოთა ჯარების და მძიმე ტექნიკის ჩარევით მეორე დღეს ეს დაბეები გაათავისუფლეს. სოფლებზე განხორციელდა კიდევ რამდენიმე შეტევა, საპასუხოდ, 25 სექტემბერს აზერბაიჯანულმა მხარემ ვერტმფრენების მეშვეობით სტეფანა-

კერტი დაბომბა. სიტუაციამ არგამოცხადებული ომის სახე მიიღო. დაპირისპირება სრულმასშტაბიან ომში გადაიზარდა 1991 წელს, სსრკ-ს დაშლისა და საბჭოთა ჯარის გაყვანის შემდეგ. მიუხედავად იმისა, რომ სომხები რიცხობრივად 3-ჯერ მცირე და ნაკლებად შეიარაღებულები იყვნენ, მათ მაინც გაიმარჯვეს წარმატებული შეტევებისა და მეორე მხრივ, აზერბაიჯანის არაორგანიზებულობისა და შიდა არასტაბილურობის გამო. მთიანი ყარაბაღის ავტონომიურ ოლქზე გავლენის დამყარების გარდა, სომხეთმა ასევე ხელში ჩაიგდო საკუთრივ აზერბაიჯანული ტერიტორია - ქალბაჯარის, ლანჩინის, ქუბალდის, ჯაბრაილის, ზანგილანის, აგდამის და ფუზულის რაიონები, რაც მთლიანობაში აზერბაიჯანის მთლიანი ტერიტორიის 13,6%-ზე მეტია. ამ ტერიტორიებით სომხეთმა ერთგვარი ბუფერული ზონა შექმნა. ომში გარდამტეხი როლი შეასრულა სომხეთის მიერ ლანჩინის რაიონის დაკავებამ, რომელიც ხმელეთით აკავშირებს ყარაბაღსა და სომხეთს და ძირითადი ეკონომიკური და სამხედრო დახმარება რეგიონს სწორედ ამ გზით მოსდიოდა.

ზოგადად ომი გამოირჩეოდა სისასტიკით ტყვეებისა და სამოქალაქო პირების მიმართ ორივე მხრიდან, ადგილი ჰქონდა ადამიანთა უფლებების მრავალგზის დარღვევებს, სპირი იყო წამების, გაუპატიურების და მასობრივი მკვლევლობების ფაქტები. ამ ყველაფერმა გამოიწვია ორ მხარეს შორის ეროვნულ დონეზე მტრობა, რაშიც დიდი როლი ეროვნული მედია საშუალებებისა და მთავრობების პროპაგანდამ ითამაშა. ომის ეს ეტაპი დასრულდა 1994 წელს. ის „გაყინულ კონფლიქტად“ გამოცხადდა და რეგიონში დროებითი მშვიდობა დამყარდა. 2016 წლის 1 აპრილს აზერბაიჯანმა კვლავ წამოიწყო შეტევა, რომელიც 4 დღე გაგრძელდა. შედეგად აზერბაიჯანმა დაიბრუნა დაკარგული ტერიტორიის დაახლოებით 20 კვადრატული კილომეტრი. მართალია სომხეთის პრეზიდენტ სერჟ სარგისიანის განცხადებით ტერიტორიული დანაკლისი უმნიშვნელო იყო, თუმცა აზერბაიჯანისთვის ამ გამარჯვებას ძალიან დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა. ვითარების შედარებით განეიტრალების მიუხედავად, შეტაკებები გაგრძელდა მომავალ წელსაც, რის შედეგადაც ბევრი ჯარისკაცი დაიღუპა, როგორც ყარაბაღის, სომხეთის,

ასევე აზერბაიჯანის მხრიდან.

რუსეთის როლი მთიანი ყარაბაღის კონფლიქტში - საწყის ეტაპზე კონფლიქტის გაღვივებას ხელი შეუწყო სსრკ-ს მხრიდან უმოქმედობამ და სუსტმა რეაგირებამ. მიხეილ გორბაჩოვი მხოლოდ სიტყვით მოუწოდებდა სომხეთსა და აზერბაიჯანს, რომ დაეცვათ საზღვრების ურღვევობის პრინციპი. ხოლო შემდგომმა დაგვიანებულმა ჩარევებმა კიდევ უფრო გაამწვავა სიტუაცია (მაგალითად, ბაქოში ჯარების შეყვანა და მიტინგის დარბევა 1990 წლის 19-20 იანვარს). საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ დაპირისპირებულ მხარეებს შორის მთავარი მედიატორი რუსეთი გახდა. რუსეთის ინიციატივით შეიქმნა ორგანიზაცია „დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა თანამეგობრობა“ (დსთ), რომელშიც შედიოდა საბჭოთა კავშირის 11 ყოფილი წევრი სახელმწიფო, მათ შორის აზერბაიჯანი და სომხეთი. 1992 წელს, ყარაბაღის ომის დროს, შეიქმნა „კოლექტიური თავდაცვის შეთანხმების ორგანიზაცია“, სადაც დანარჩენ 4 ქვეყანასთან ერთად, რუსეთი და სომხეთი შევიდნენ. რუსეთი აწარმოებდა ორმაგ თამაშს: ის იყო შუამავალი სამშვიდობო მოლაპარაკებებში სომხეთსა და აზერბაიჯანს შორის, მაგრამ ამავდროულად აწვდიდა შეიარაღებასა და სამხედრო ტექნიკას როგორც სომხეთს, ასევე აზერბაიჯანს. მთავარი პოლიტიკური ბერკეტი ამ ორივე სახელმწიფოსთვის იყო დსთ-ს წევრობა, რომლის ფარგლებშიც მოქმედებდა რუსეთი. რუსეთი ომის შემდეგაც იყო აქტიურად ჩართული კონფლიქტში, 1995 წლის 6 იანვრიდან ის ეუთოს მინსკის სადამკვირვებლო ჯგუფის თანათავმჯდომარეა. შეიძლება ითქვას, რომ რეგიონში დაპირისპირება რუსეთის ინტერესებში შედის, რადგან ის მნიშვნელოვანი სამხედრო პარტნიორი და იარაღის ექსპორტიორია ორივე ქვეყანაში. აზერბაიჯანი იარაღის 85 %-ს რუსეთისგან იღებს. ამავდროულად, რუსეთი რეგულარულად გადასცემს შეიარაღებას სომხეთს სამხედრო ბლოკის ფარგლებში. 2016 წლის 14 ნოემბერს რუსეთის პრეზიდენტმა, ვლადიმერ პუტინმა მოაწერა ხელი ხელშეკრულებას რუსეთ-სომხეთის ერთობლივი სამხედრო ძალის შექმნასთან დაკავშირებით, რომელიც სომხეთში განლაგდება. ასევე, ნებისმიერი შეტევა სომხეთის წინააღმდეგ ჩაითვლება რუსეთის

წინააღმდეგ შეტევად და - საპირისპიროდ. აღსანიშნავია ისიც, რომ რუსეთს სომხეთში, კერძოდ გიუმრში აქვს სამხედრო ბაზა განლაგებული. ბევრი აზერბაიჯანელი ფიქრობს, რომ ომში სომხეთმა რუსი სამხედროების დახმარებით შეძლო გამარჯვება. შესაბამისად მაშინ, როცა რუსეთი ნეიტრალიტეტს აცხადებს მიმდინარე კონფლიქტში, რეგიონში იარაღის რაოდენობა იზრდება და მასთან პარალელურად - რუსეთის გავლენაც, რაც როგორც ეკონომიკურად, ასევე პოლიტიკური თვალსაზრისით არის მომგებიანი რუსეთისთვის.

კონფლიქტის ეთნიკური მხარე - როგორც ვიცით, მთიანი ყარაბაღის მოსახლეობის უმეტესობას სომხები შეადგენდნენ. მათი რიცხვი ჯერ კიდევ 1926 წელს ჩატარებულ საყოველთაო აღწერაში რეგიონის მოსახლეობის 89%-ზე მეტს აღწევდა. დანარჩენი მოსახლეობა კი უმეტესად აზერბაიჯანელებისგან შედგებოდა და სხვადასხვა პერიოდში მათი რაოდენობა მერყეობდა 10-დან 20%-მდე. ეთნიკური წმენდის შედეგად, მილიონზე მეტ ადამიანს მოუწია იძულებით გადაადგილება. ისინი ამიერკავკასიის რეგიონში მაცხოვრებლების 6%-ზე მეტს შეადგენდნენ. კონფლიქტის შედეგად როგორც სომხეთის, ასევე აზერბაიჯანის დემოგრაფიული სახე შეიცვალა. მაგალითად, 1979 წელს სომხეთში აზერბაიჯანელთა რიცხვი 160 000-ზე მეტი იყო, ისინი მოსახლეობის 5,3%-ს შეადგენდნენ. ხოლო უკვე 1989 წელს ეს რიცხვი თითქმის 2-ჯერ, 84 000-მდე შემცირდა. გარდა ამისა, ადგილი ჰქონდა მასობრივ დეპორტაციებს. აზერბაიჯანული მხარის განცხადებით, მოხდა 41 000-მდე აზერბაიჯანული და ქურთული ოჯახების გამოდევნა. უშუალოდ ომის დროს ლტოლვილთა რიცხვი კიდევ უფრო გაიზარდა. დღეს კი, ოდესღაც უდიდესი ეთნიკური უმცირესობა სომხეთის ტეროტორიიდან თითქმის მთლიანადაა გამქრალი, წარმოდგენილია რა მხოლოდ რამდენიმე ათეული, ან ასეულით - ძირითადად სომხებთან დაოჯახებული აზერბაიჯანელები. სომხეთი კი უფრო მიუახლოვდა სრულ მონოეთნიკურობას სახელმწიფოში: ომის შემდგომ სომხები მოსახლეობის 98%-ზე მეტს შეადგენენ. აზერბაიჯანს რაც შეეხება, იქ მცხოვრები სომხების უმეტესობამ არ დატოვა ქვეყანა, არამედ გადავიდა მთიანი ყარაბაღის

რეგიონში, ამიტომაც ოფიციალურად ისინი კვლავ აზერბაიჯანში არიან, მაგრამ მეორე მხრივ, იმყოფებიან ტერიტორიაზე, რომელზეც ცენტრალურ ხელისუფლებას კონტროლი არ აქვს.

დასკვნა

მთიანი ყარაბაღის კონფლიქტი საკმარისი ყურადღების ცენტრში არაა იმის გათვალისწინებით, თუ რაოდენ მნიშვნელოვანი გავლენის მოხდენა შეუძლია მის ესკალაციას კავკასიის რეგიონზე და არა მარტო. სომხეთი და აზერბაიჯანი ვერ მიდიან კონსენსუსამდე, მაშინ როცა სხვა ქვეყნების, კერძოდ თურქეთის და განსაკუთრებით რუსეთის, ინტერესები და გავლენა მუდმივად იზრდება მათზე. ამაზე მეტყველებს ისიც, რომ რუსეთი პოლიტიკურ-ეკონომიკურ კავშირებს ორივე სახელმწიფოსთან ამყარებს და აყალიბებს მათი სათანადოდ მართვის ბერკეტებს. ხოლო მინსკის სადამკვირვებლო ჯგუფის მუშაობას შედეგი არ აქვს. ამავდროულად, ბლოკადა აზერბაიჯანისა და თურქეთის მხრიდან პრობლემებს უქმნის სომხეთს, რომელიც ჩაკეტილი ქვეყანაა და ზღვაზე გასასვლელი არ აქვს. იგი დამოკიდებული ხდება რუსეთზე, რომელიც მას გაზს აწვდის და საქართველოზე, რომელიც ამ გაზის ტრანზიტს ახდენს. ამავდროულად რუსეთის მიერ აზერბაიჯანთან კავშირების დამყარებაც სავარაუდოდ ეჭვს უჩენს სომხეთს. აპრილში მოპოვებულმა გამარჯვებამ კი აზერბაიჯანისთვის შესაძლოა სიმბოლური დატვირთვა შეიძინა, ასევე თავდაპირველ ომში მარცხის შემდეგ მისი ბრძოლისუნარიანობა წარმოაჩინა, თუმცა ეს ყველაფერი დიდი დანაკარგის ფასად მოხდა და საბოლოოდ მოპოვებული ტერიტორიები საკმაოდ უმნიშვნელო იყო. ამიტომ საბრძოლო მოქმედებებიც არ აღმოჩნდა საკმარისი კონფლიქტის მოსაგვარებლად. შეიძლება ითქვას, რომ მთიანი ყარაბაღის დავის მოგვარებას საკმაოდ პესიმისტური მომავალი აქვს იმ შემთხვევაში, თუ მხარეები არ წავიდნენ დათმობაზე. კონფლიქტის გაგრძელებას კი ყველა მხარისთვის უარყოფითი შედეგები მოაქვს გარდა რუსეთისა, რომელიც ერთადერთი ქვეყანაა, რომელიც იგებს არსებულ დავაში.

ლიტერატურა:

1. De Waal, Thomas. Black garden: Armenia and Azerbaijan through peace and war. New York: New York University Press, 2013.
2. De Waal, Thomas. «The Nagorny Karabakh conflict: Origins, dynamics and misperceptions.» Conciliation Resources. June 21, 2016.
3. «Armenia Lost 800 Ha Of Territory In April Clashes – Sargsyan.» HistoryofTruth.com - Armenian Allegations. May 17, 2016. ბოლო ნახვა: 20.12.2017. <http://www.historyoftruth.com/news/46-karabakh-conflict/20113-armenia-lost-800-ha-of-territory-in-april-clashes-sargsyan>
4. Larsen, Joseph. «Russia's Double Dealing in Armenia and Azerbaijan.» International Policy Digest. November 21, 2017. ბოლო ნახვა: 20.12.2017. <https://intpolicydigest.org/2016/12/07/russia-s-double-dealing-armenia-azerbaijan/>.
5. Huseynov, Rusif. «Russia's involvement in Nagorno-Karabakh conflict: Unhelpful and unpromising.» Foreign Policy News. June 03, 2016. ბოლო ნახვა: 20.12.2017. <http://foreignpolicynews.org/2016/06/03/russias-involvement-in-nagorno-karabakh-conflict-unhelpful-and-unpromising/>.

REFERENCES:

1. De Waal, Thomas. Black garden: Armenia and Azerbaijan through peace and war. New York: New York University Press, 2013.
2. De Waal, Thomas. «The Nagorny Karabakh conflict: Origins, dynamics and misperceptions.» Conciliation Resources. June 21, 2016.
3. «Armenia Lost 800 Ha Of Territory In April Clashes – Sargsyan.» HistoryofTruth.com - Armenian Allegations. May 17, 2016. Last seen: 20.12.2017. <http://www.historyoftruth.com/news/46-karabakh-conflict/20113-armenia-lost-800-ha-of-territory-in-april-clashes-sargsyan>
4. Larsen, Joseph. «Russia's Double Dealing in Armenia and Azerbaijan.» International Policy Digest. November 21, 2017. Last seen: 20.12.2017. <https://intpolicydigest.org/2016/12/07/russia-s-double-dealing-armenia-azerbaijan/>.

5. Huseynov, Rusif. «Russia's involvement in Nagorno-Karabakh conflict: Unhelpful and unpromising.» Foreign Policy News. June 03, 2016. Last seen: 20.12.2017. <http://foreignpolicynews.org/2016/06/03/russias-involvement-in-nagorno-karabakh-conflict-unhelpful-and-unpromising/>.

THE HIGHLAND-KARABAKH CONFLICT - HISTORY AND FUTURE CHALLENGES

Mari Babakishvili, Anna Cqitioshvili,
Bachelor students, TSU

RESUME

Many conflicts occurred in the post-Soviet space after the collapse of the Soviet Union, but one of the most complex, long and bloody one is the Nagorno-Karabakh conflict. Its origin is considered to be the beginning of 1987-1988, however, due to historical, political, ethnic and social factors, the conflict comes from a more distant past. The Highland-Karabakh (Nagorno Karabakh) is located on the territory of Azerbaijan, but most of the population consists of the ethnic Armenians. The main parties involved in the conflict are the opposing states - Armenia and Azerbaijan and the unrecognized the Republic of "Nagorno Karabakh". The Nagorno-Karabakh War has created the national hatred between the two countries, resulting in a large number of casualties and millions of forcibly displaced people. Many principles in the conflict contradict each other, such as the self-determination or sovereignty, territorial integrity, division or coexistence. Despite of the years of negotiations and efforts to establish peace, the conflict remains unresolved.

Key words: The Highland-Karabakh (Nagorno Karabakh); Armenia; Azerbaijan; Ethnic conflict; Ethnic minority; Peace; Negotiations; Caucasian region.